

רגשות מעורבים

לאחר מות שני בני אהרן מצווים אחיו הכהנים להימנע ממחוות אָבֵל מקובלות: "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם אל תפרומו". פריעת הראש ופרימת הבגדים נלמדו מכאן ונקבעו כמנהגי אבלות מחייבים. מקור זה מחדד כי מנהגים אלו שעונים על תגובה ספונטנית ואנושית למקרי אובדן של אנשים קרובים, וכי הם מבטאים את רגשותיהם לאור האסון שקרה להם (ראו: רמב"ן, ויקרא י, ו). הסיבה לכך שהכהנים נצטוו לנהוג איפוק מתוארת אצל חלק מן הפרשנים כהכרעה ובחירה בין מעמדם הכהני המחייב ובין תחושותיהם כאנשים פרטיים. כך למשל, מפרש החזקוני: "הואיל ואתם משרתיו של הקדוש ברוך הוא אין נאה שתהיו מצטערים ובוכים" (חזקוני, ויקרא י, ו). הפתרון המוצע להם הוא לפי החזקוני לאור המשך הפסוק: "אבל אחיכם יבכו" (שם). כיוון שעל הכהנים מוטל לשמור על מרחק רגשי מן הסיטואציה. האבל האישי שלהם מומר באבילות הציבור. בכך מושלמת התמונה שלפיה, גם המתים נחשבים למנהיגי ציבור והאבל המשמעותי עליהם הוא ציבורי.

הדרישה ל"זיוף רגשות" או לדחיקתן מוכרת היטב ממערכות ארגוניות שונות. בכל מוסד או ארגון המעניקים שירות, ידוע וברור, כי נתן השירות אמור להיות חייכן, סבלן, נעים ונינוח גם אם הוא דווקא מתוסכל וכועס. עם זאת, בעידן בו 'הפרט וצרכיו' עומדים במרכז הבמה, קשה להשלים עם המחשבה שהתורה דורשת מן הפרט תביעה רגשית נוקשה מן הסוג הזה. אולי משום כך, ביאר האלשיך את המתרחש בפרשיה זו באופן אחר:

"אך הנה אמר ראשיכם וכו'. והוא כי הנה היום ההוא היתה שמחתו יתברך, כי בא להשרות שכינתו במשכן על יד הקרבנות שעל ידי אהרן ובניו, נמצאו הם כשושבינים. והנה שרפת נדב ואביהוא היה כערבוב שמחה. והנה צוה משה יעשו כענין מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה (כתובות ג ב) " (אלשיך, שם).

האלשיך מתאר את התסוככות והמורכבות של מצבם של הכהנים עצמם. וכך הוא קושר בין הצייווי לכהנים להימנע מאבל להלכה הנוגעת למקרה שחופתם של חתן וכלה מתרחשת בשעה שאחד מן ההורים של החתן או הכלה נפטרו (הגמרא מדייקת שדווקא אביו של חתן או אמה של כלה, ועי"ש).

כדתניא: הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג, ומת אביו של חתן או אמה של כלה, מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה, ובו על בעילת מצוה ופורש, ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות, וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום. (בבלי כתובות ג, ב- ד, א)

הברייתא הזו מתארת בפרטי פרטים את מצב ההכנות לחופה כמצב שאין להשיבו לאחור: "פתו אפוי, וטבחו טבוח ויינו מזוג" ואת האבל המתרגש על בני הזוג הנישאים כמתרחש בשעת שיא זו. ההנחה הברורה היא שלא מבטלים את החופה וכי יש לאזן בין השמחה הגדולה וההשקעה הכלכלית העצומה לבין רגשות הצער והחובות ההלכתיות הנובעות מן האבילות. החתן או הכלה אינם מצווים לכבוש את אבלותם, הם מצווים לכונן בנפשם מקום למיזוג הרגשות. לשמחת החופה ולצער האבל. ההלכה מווסתת אותם: הברייתא מסדירה את ה"מקום" שינתן לכל אחד מאלו על פני רצף הזמן, אולם ביסודה קיימת ההבנה שהביטויים החיצוניים של דחיית האבל אמורים גם לכונן את מערכת הרגשות באופן שיש בו מן השילוב, החתן והכלה יופרדו לאחר הלוויה עד תום ימי המשתה והאבל ולא ישנו יחד באותו החדר. למעשה, הברייתא מציעה שאין סתירה מוחלטת בין שמחה ואבל וניתן לכונן את הלב לשניהם במיזונים משתנים. לפי שיטת האלשיך המתארת את הכהנים במצב המורכב הזה, יש להדגיש לא רק את הוראת ה' להימנע מן האבל אלא גם את הצייווי להימנע מעבודה סדירה ומהקרבת קרבנות.

שתי הגישות הללו אל האבל: זו של הביטול והדחייה וזו של האיזון והמיצוע מוצאות את דרכן כשתי גישות אל ענייני האבילות במקרים הלכתיים דומים שנוצרת בהם סתירה פנימית ברגשות האבלים.

מקרים כאלה מתקיימים בימי חג ומועד, כשפטירת קרוב מתרחשת ברגל האבל נדחה בעקבות זאת לאחר הרגל. הלוויה וחלק מביטויי האבל מתקיימים גם בחג עצמו ואילו חלק אחר מתקיים רק לאחר תום ימי הרגל. לגבי השאלה איזה חלקים מן האבל מתקיימים במועד ישנה מחלוקת. מצד אחד, ישנם הסוברים שהאבילות נדחית, והיא מתקיימת רק בציבור: האדם האבל אינו נשאר בודד "רבים מתעסקים עמו" (בבלי מועד קטן יט, ב; רמב"ם, אבל, י, ח). לפי פירושו של הרמב"ם נוצרות שתי מערכות. המערכת הציבורית: הרבים שמתעסקים בו, והאבילות הפרטית הנדחית כולה לאחר המועד. סביר להניח שהפיצול הזה נוצר משום שישנם ענינים שאינם ניתנים לדחייה, כמו הקבורה. אך מסתבר לשיטה זו שאבילות וצער אפשר לדחות. וכי האדם הפרטי נדרש לעשות כן ולהימנע מצער במועד, פתיחת האפשרות לכך עשויה להתברר כחסרת גבולות. לעומת זאת לפירושו של הריטב"א אף האבל עצמו מקיים בצנעה ענייני אבילות מסוימים (ריטב"א, מועד קטן כ, א). לפי הריטב"א האדם צריך לסגל לעצמו את האפשרות לרגשות מעורבים, "הפרוש צהלתו בפניו ודאגתו בליבו" (חובת הלבבות, שער ט שער הפרישות פ"ד). לדבריו, עבודה מידותית וסידור פנימי של מערכת הרגשות היא זו הנתבעת מן האדם. מצופה ממנו באופן פשוט כי יצליח לתעל את הרגשות השונים ואת הביטויים השונים שלהם למסגרות זמן והקשר מדויקים.

מצבי הצפה רגשיים כאלה מלווים את חיינו לכל אורכם. הם מלאים בסתירות פנימיות, מצבי כעס עם חדווה הכרת הטוב ודאגה, רוגז ואהבה. יש מאלו הבוחרים לחיות בקיצוניות את הסערות הללו ולהטלטל בין הגלים. ויש מאלו הבוחרים למצע בין החבטות וההנהונים ולקבל את הטוב והרע גם יחד ממי שנתנם.